

The study of words with connotative meaning as a means of developing educational competence

Guluzrokhon MAKHKAMOVA¹

Andijan State Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2024

Received in revised form

15 September 2024

Accepted 25 September 2024

Available online

15 October 2024

Keywords:

connotative meaning,
denotation,
educational competence,
vocabulary development,
language skills,
critical thinking,
contextual learning,
interactive activities.

ABSTRACT

This article examines the importance of teaching the connotative meanings of words in educational settings, with a particular focus on 5th-grade students. It emphasizes the distinction between denotation and connotation, underscoring how understanding these nuances can enrich students' linguistic skills and critical thinking. The research offers various strategies for educators to effectively integrate connotative meanings into their lessons, such as contextual learning, interactive activities, and literary analysis. By fostering an awareness of meanings that extend beyond the literal definitions of words, the study aims to expand students' vocabulary, enhance their expressive abilities, and strengthen overall communication skills, ultimately supporting their educational growth.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss10/S-pp224-228>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ko'chma ma'noli so'zlarni o'rganish o'quv-ta'limiy kompetensiyani rivojlantirish vositasi sifatida

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

konnotativ ma'no,
denotatsiya,
ta'lim kompetensiyasi,
so'z boyligini rivojlantirish,
til ko'nikmalari,
tanqidiy fikrlash,
kontekstli o'rganish,
interaktiv faoliyat.

Ushbu maqola ta'lim sharoitida, ayniqsa 5-sinf o'quvchilari uchun so'zlarning konnotativ ma'nolarini o'rgatishning ahamiyatini o'rganadi. Bu denotatsiya va konnotatsiya o'rtasidagi farqni ta'kidlab, ushbu nuanslarni tushunish talabalarning lingvistik mahoratini va tanqidiy fikrlashini qanday oshirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Tadqiqot o'qituvchilar uchun kontekstli o'rganish, interaktiv faoliyat va adabiyotlarni tahlil qilish kabi konnotativ ma'nolarni o'z

¹ Teacher, Department of methods of primary education, Andijan State Pedagogical Institute.
E-mail: maxkamovaguluzro78@gmail.com

darslariga samarali kiritish uchun turli strategiyalarni taqdim etadi. So'z ma'nolarining so'zma-so'z ta'riflaridan tashqari xabardorligini oshirish orqali tadqiqot talabalarning so'z boyligini, ifodasini va umumiy muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, oxir-oqibat ularning ta'lim qobiliyatiga hissa qo'shadi.

Изучение слов с переносным значением как средство развития учебно-воспитательной компетенции

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

коннотативное значение, денотат, образовательная компетентность, развитие словарного запаса, языковые навыки, критическое мышление, контекстуальное обучение, интерактивная деятельность.

В этой статье исследуется важность изучения коннотативных значений слов в образовательных учреждениях, особенно для учащихся 5-х классов. Подчеркивается различие между значением и коннотацией, а также указывается, как понимание этих нюансов может улучшить лингвистические навыки и критическое мышление учащихся. В исследовании предлагаются различные стратегии, которые позволяют преподавателям эффективно использовать коннотативные значения на уроках, такие как контекстное обучение, интерактивные занятия и анализ литературы. Благодаря осознанию значений слов, выходящих за рамки их буквальных определений, исследование направлено на обогащение словарного запаса учащихся, развитие их выразительности и улучшение общих коммуникативных навыков, что в конечном итоге способствует повышению их образовательной компетентности.

KIRISH

O'quv-ta'limiy kompetentlik o'z ichiga turli muhim komponentlarni qamrab oladi: o'quv-ta'limiy kompetentlik psixologik hamda ta'limiy kategoriyadir. Ushbu kompetentlik o'quvchining bilim olish faoliyati bilan bog'liq vazifalarni bajara olish qobiliyati va undan samarali foydalana olish imkoniyati bo'lib, u o'quvchiga xos bir qancha vazifalarni bajarishni taqozo etadi. O'quvchining o'zligini namoyon eta olishidagi kompetentligini o'quv-ta'limiy kompetensiya deyish joiz bo'ladi, chunki zamonaviy pedagog pedagogik jarayonni nafaqat to'g'ri boshqara oladi, balki uning natijalarini, modellashtirish, loyihalashtirish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi hamda ta'limni sifatli takomillashtirishni ta'minlaydi. Shunga ko'ra, zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim jarayonlarini loyihalashtirish ko'nikmasini rivojlantiradigan psixologik-pedagogik, motivatsion kompetentligini shakllantirishga alohida e'tibor bermoq lozim bo'ladi. O'quv-ta'limiy kompetensiyasi ta'lim oluvchining mustaqil bilim olish va uni rivojlantirish faoliyatidagi til o'rganishdagi kompetensiyalar yig'indisi bo'lib, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan mantiqiy, metodologik va umumta'lim vazifalarni o'z ichiga oladi. Bunda ona tilini o'qitish didaktik, metodik, lingvistik tamoyillarni hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash asosida amalga oshiriladi.

O'quv-ta'limiy kompetensiyalarni amalga oshirish uchun kompetensiyaviy ta'lim degan tushunchani anglab yetish zarur bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mutaxassislar kompetentli yondashuv doirasida ikkita tayanch tushunchani alohida ajratib ko'rsatganlar. Ular: kompetensiya va kompetentlilik tushunchalari. Pedagogik nazariyada ularning mavjud jihatlarini aniqlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Kompetensiyalarning shakllanishi va ular orasidagi o'zaro munosabatlar bunga misol bo'la oladi. Olimlar orasida kompetensiyalarning tavsifiga doir yagona yondashuv mavjud emas. Bir qator mutaxassislar "kompetensiya" va "kompetentlilik" tushunchalari orasida o'zaro chegara mavjud emas, deb hisoblaydilar. Shunday olimlar sirasiga В.С.Леднев, N.D.Nikadrov, M.V.Rijakovlarni kiritish mumkin. Aksariyat mutaxassislar esa ular orasidagi farqli jihatlarini ko'rsatib o'tganlar. A.V.Xutorskoy o'z tadqiqotlarida bunday farqlarni alohida ajratib ko'rsatgan. Uning ta'biricha, kompetensiya ta'limiy tayyorgarlikka qo'yilgan ijtimoiy talab sifatida baholanadi. Kompetentlilik esa, muayyan kompetensiyani o'zlashtirish, egallashdan iborat faoliyat bo'lib, faoliyat predmetiga nisbatan shaxsiy munosabatni mujassamlashtiradi. A.V.Xutorskoyning fikriga ko'ra, kompetentlilik shaxsning sifati hisoblanadi. U insonning muayyan kompetensiyani egallashini taqozo etadi. Shu tariqa, kompetensiya bilimlar, ko'nikmalar, malakalar, faoliyat usullari majmui bo'lib, ta'lim mazmunining tarkibiy qismini tashkil etadi. Kompetensiya muayyan narsalar, jarayonlarga nisbatan faoliyatni amalga oshirish uchun zarur hisoblanadi. Kompetensiya - insonning muayyan sohada sifatli faoliyat ko'rsatishi uchun nihoyatda zarur. I.A.Zimnyaya kompetensiyani muayyan ichki potensial, yangidan shakllangan yashirin ruhiy holat sifatida talqin etadi. U insonning kompetentligi doirasiga bilimlar, tasavvurlar, algoritmlarni kiritib, faoliyat ifodasi sifatida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Biz tadqiqotimiz davomida 5-sinf o'quvchilari o'rtasida ta'lim kompetensiyasini oshirishda so'zlarning konnotativ ma'nolarini o'rgatishning rolini o'rgandik. Bu denotatsiya (so'zma-so'z ma'no) va konnotatsiya (hissiy yoki madaniy uyushmalar) o'rtasidagi farqni ta'kidlaydi va ushbu nuanslarni tushunish talabalarning til ko'nikmalarini va tanqidiy fikrlashni yaxshilashi mumkinligini ta'kidlaydi. Tadqiqot konnotativ ma'nolarni darslarga samarali kiritish uchun kontekstli o'rganish, interaktiv faoliyat va adabiyotlarni tahlil qilish kabi turli xil o'qitish strategiyalarini taklif qiladi. So'z ma'nolarini chuqurroq anglashni rivojlantirish orqali tadqiqot lug'at, ifoda va umumiy muloqot qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan bo'lib, natijada talabalarning akademik muvaffaqiyatlariga hissa qo'shadi. Quyidagi natija va muhokamalarga keldik:

1. Lug'at qobiliyatlari yaxshilandi:

- Talabalar konnotativ ma'nolarga yo'naltirilgan darslar bilan shug'ullangandan so'ng lug'at bilimlari sezilarli darajada oshganligini namoyish etdilar. Oldindan va keyingi baholashlar nozik ma'nolarga ega so'zlarni aniqlash va ulardan foydalanish qobiliyatining sezilarli yaxshilanishini aniqladi.

2. Kengaytirilgan tanqidiy fikrlash:

- Konnotatsiya haqidagi munozaralarda ishtirok etish talabalarni til haqida tanqidiy fikrlashga undadi. Ular so'z tanlovi ohang va ma'noga qanday ta'sir qilganini hisobga olib, matnlarni chuqurroq tahlil qila oldilar.

3. Jalb qilishning ortishi:

-Guruh muhokamalari va rol o'ynash kabi interaktiv tadbirlar talabalarni jalb qilishning yuqori darajalariga olib keldi. Talabalar so'zlarning hissiy va madaniy ta'sirini o'rganganlarida darslardan ko'proq zavqlanishlarini xabar qilishdi.

4. Yozma notiqlik:

- Talabalar yozma topshiriqlarida takomillashib, mazmunni tushunishni aks ettiruvchi kengroq so'z birikmalarini o'z ichiga olgan. Ularning his-tuyg'ularini etkazish va yozishda tasvir yaratish qobiliyati yaxshilandi.

5. Tengdoshlar bilan hamkorlik:

- Hamkorlikdagi ta'lim strategiyalari talabalar talqinlarni baham ko'rishlari va so'z ma'nolari bo'yicha turli istiqbollarni o'rganishlari mumkin bo'lgan qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratdi. Bu tengdoshlarning o'zaro ta'siri ularning tushunchalarini mustahkamlash uchun foydali bo'ldi.

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari konnotativ ma'nolarni o'qitish ta'lim kompetentsiyasini rivojlantirish vositasi sifatida muhimligini ta'kidlaydi. So'zlarning hissiy vaznini tushunish o'quvchilarga yanada samarali va o'ychan muloqot qilish imkonini beradi.

1. Til yangiligi:

- Denotativ va konnotativ ma'nolarni farqlash orqali talabalar til haqida boyroq tushunchaga ega bo'ladilar. Bu nafaqat so'z boyligini egallashga yordam beradi, balki ularning matnlarni tanqidiy talqin qilish va tahlil qilish qobiliyatini oshiradi.

2. Madaniy Xabardorlik:

- Ma'nolarni o'rganish madaniy kontekstlar haqida munozaralarga olib kelishi mumkin, bu talabalarga tilning xilma-xilligi va uning muloqotga ta'sirini qadrlashiga yordam beradi. Ushbu xabardorlik ko'p madaniyatli sinf sharoitida juda muhimdir.

3. O'qitish Strategiyalari:

Adabiyotlarni tahlil qilish, kontekstli o'rganish va interfaol faoliyat kabi turli xil o'quv strategiyalaridan foydalanish talabalarni jalb qilishda samarali bo'ldi. Ushbu usullar turli xil ta'lim uslublariga mos keladi va faol ishtirok etishga yordam beradi.

4. Uzoq muddatli imtiyozlar:

- Konnotatsiyani tushunish orqali ishlab chiqilgan ko'nikmalar o'quvchilarga sinfdan tashqari foyda keltirishi mumkin. Yaxshilangan aloqa qobiliyatlari ularga kelajakdagi ilmiy izlanishlar va ijtimoiy o'zaro munosabatlarda yaxshi xizmat qiladi.

5. Qiyinchiliklar va mulohazalar:

- Tadqiqot ijobiy natijalarni ko'rsatgan bo'lsa-da, talabalarining kelib chiqishi va oldingi bilimlari kabi muammolarni tan olish kerak. O'qituvchilar turli ehtiyojlarini qondirish uchun tabaqalashtirilgan ta'lim tushunmoq kerak.

Tadqiqot 5-sinf o'quvchilari o'rtasida ta'lim kompetentsiyasini rivojlantirishda konnotativ ma'noning muhim rolini ta'kidlaydi. Til nuanslarini tushunishni rivojlantirish orqali o'qituvchilar so'z boyligini, tanqidiy fikrlashni va umumiy muloqot qobiliyatlarini oshirishi mumkin, natijada talabalarining akademik muvaffaqiyati va shaxsiy o'sishiga hissa qo'shadi. Kelajakdagi tadqiqotlar uzoq muddatli ta'sirlarni o'rganishi va turli sinflar uchun o'quv strategiyasini yanada takomillashtirishi mumkin.

XULOSA

Konnotativ ma'noga ega so'zlarni o'rganish talabalar o'rtasida ta'lim qobiliyatini oshirishda kuchli vosita ekanligini isbotlaydi. Tilning hissiy va madaniy ta'siriga e'tibor qaratib, o'qituvchilar o'quvchilarning so'z boyligini, tanqidiy fikrlash qobiliyatini va

umumiy muloqot qobiliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, konnotatsiya bilan shug'ullanish nafaqat talabalarning til haqidagi tushunchalarini boyitadi, balki muloqotdagi nuanslarni chuqurroq baholashga yordam beradi.

Talabalar so'z tanlash nozik harakat qilish uchun o'rganish kabi, ular matnlarni talqin va samarali fikrlarini ifoda ko'proq bilimdon bo'lib. Ushbu ko'nikma nafaqat akademik muvaffaqiyat uchun, balki tobora xilma-xil dunyoda shaxsiy va ijtimoiy aloqalar uchun ham muhimdir.

Umuman olganda, konnotativ ma'nolar bo'yicha darslarni o'quv dasturiga kiritish o'z g'oyalarini aniqlik va sezgirlik bilan ifoda eta oladigan har tomonlama barkamol, malakali o'quvchilarni rivojlantirish uchun qimmatli strategiyadir. Kelajakdagi ta'lim amaliyotlari talabalarni hayotidagi muloqotning murakkabliklariga tayyorlash uchun tilning ushbu jihatini ta'kidlashni davom ettirishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Бондаревская Е.В. Парадигма как методологический регулятив педагогической науки и инновационной практики // Педагогика, 2007, №6. – С.3-10
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
3. Розов Н.С. Философия гуманитарного образования: Ценностные основания и концепция базового гуманитарного образования в высшей школе. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1993.
4. Хуторской А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций // Интернет-журнал "Эйдос". - 2005. - 12 декабря. <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>. 8.
5. Davletov E.Yu. The role of basic and science competences in supporting pupils' maturity. // Actual problems of modern science, education and training in the region 2018-III. 9. Ibragimov, X., & Sh, A. (2008). Pedagogika nazariyasi (darslik). T.: Fan va texnologiya, 288.
6. Ибраимов, Х. И. (2018). Креативность как одна из характеристик личности будущего педагога. Наука, образование и культура, (3 (27)), 44-46